

JAK TO SE MNOU MLUVÍŠ

Růžena Štanclová

Eva Slavíková – oponentský posudek bakalářské práce

Lít vodu do kyseliny se nemá, stejně jako nosit dříví do lesa, nebo sovy do Athén. Růžena Štanclová objevuje Ameriku. Je ale Amerika, o které si čteme, získáváme informace, stejná jako Amerika, kterou poznáváme vlastními smysly, na vlastní kůži?

Bakalářská práce – Jak to se mnou mluvíš – vychází z autopsie autorky. Provází nás různými sociálními prostředními se Štanclovou v hlavní roli, která se ale často zdá za trest, myslím ta role. Je totiž nakonec téměř ve všech situacích nahlížena spíše jako role podřadná, pokaždé jiným způsobem frustrující, stresující.

Písemná práce je vtípná, čtivá, nezáludná, průběžně objevující. Slupnete ji jako malinu. Při pozornějším čtení začnete autorku chytat za slovo a přemýšlet, jak to vlastně má. I autorka se občas chytne za slovo a rozplétá záhadu v přímém přenosu. Začnete se tedy jako příjemce – oponent zamýšlet hlouběji. Také pak, jak to v podobných situacích, kdy jste v různých společenských pozicích, rolích, máte vy sám/sama.

Práce čítá 30 stran s kapitolami: Úvod, Když se řekne komunikace, Jak to se mnou mluvíš – s podkapitolami ... když jsem prodavačka, učitelka, instruktorka, uvaděčka. Jak to s Vámi mluvím. Použitá literatura. Příloha.

Práce začíná pozdravem, neboť jak Štanclová říká: parafrázuji – bez pozdravu do hospody ani nikam jinam nelez. Tím je kromě apelu na základní slušnost vymezen pojem komunikace. Autorka se zaměřuje, jak sama předesílá, pouze na verbální výměnu, jazyk, řeč. Nachází prvotní zdroje řečových scénářů v rodině. Pokračuje tím, že práci chtěla psát nejdříve pouze z pozice příjemce – jak to se mnou mluvíš, až posléze dospěla i k roli aktéra, toho, kdo mluví – jak to s vámi mluvím já. Dává do protikladu vliv autority a osobitost při respektu k sobě i k druhým. Přináší příklady, kdy je naše role, komunikace ve společnosti, určována vnějšími požadavky (např. zaměstnavatelem), nebo jak i druzí –příjemci, zákazníci, způsobem, jakým s námi mluví, naši roli posilují. Zamýšlí se nad vlivem zkušeností ze studií na KATaP. Na základě počáteční instrukce, že jde o rozhovory, jsem se těšila, že v práci najdu řadu příkladů přímých řečí, slovních výměn, téměř scénářů. Ty v ní až na výjimky nejsou. Jednotlivé situace jsou vyjádřeny především popisem z pozice autorky.

Přiznávám, že obrat, jak to se mnou mluvíš, ve mně nejdříve navodil pokračování ve stylu, co si to ke mně dovoluješ, takhle se mnou mluvit nebudeš apod. Tuto tíživou situaci posiluje to které postavení, které autorka zastává.

Jako prodavačka řeší především vztah k zaměstnavateli, pravidlo spokojený zákazník, tím pádem nesvobodu projevu. Na druhou stranu je zde ale i anonymita, možnost schovat se za množné číslo – nemáme, nevyrábíme, neskladujeme. V tomto příkladu autorka dospívá i k obratu a uvědomuje si sama sebe jako zákazníka. Z napsaného však víceméně vyplývá, že spíše než o komunikaci, jde o boj, o to, kdo čeho jak dosáhne, kdo jakou zastává pozici, kdo má karty v rukou.

V roli učitelky, která by mohla být komunikací nejbližší, se dostává do úzkých, neboť je v roli náhradnice, kterou mají na háku především náctiletí.

Role instruktorky by mohla působit nejautoritativněji. Zde jí to však kazí horolezeckému výcviku přítomní rodiče, nebo rušivě působící přítomnost kolegy. Autorka pak pléduje pro prosté povídání si. Toho ale dosáhne v situaci, kdy někdo jiný zajišťuje vedení lekce a ona sbírá komunikační body.

Nejúspěšnější situací, kdo z koho, se nakonec jeví post uvaďčky při Shakespearových slavnostech na Pražském hradě. Situace ohledně pánských záchodků poskytovaných dámám, nebo půjčování dek s lpěním na pozdravu a slovíčku prosím je konečně zadostiučiněním.

Přeháním a jenom tím podtrhuji dobře plynoucí text. Zamyšlení je samozřejmě hlubší, střídání rolí a z toho plynoucí proměny komunikace. Otázka jak nevyhořet, jak rutinní práci nahlížet jako něco nového, zajímavého. Hledá pomoc ve studiu KATaP. Jak dostat aktivní jednání do každodenního života. Má si představovat? Posté říkat jako poprvé? Říkat nemáme, nebo dělá to 359 korun s dramatickým nasazením a gesty? Může to být v dialogickém jednání jak k sobě, tak k druhým? Nejen co říkám, ale jak to říkám? Nejen jak to k tobě mluvím, ale čím mě to posloucháš?

Proč na začátku mluvím o Americe? Komunikačními strategiemi, rolemi ve společnosti se zabývá mnoho psychiatrů, psychologů, psychoterapeutů. Nasazováním masky, plněním společenských rolí, ztrátou sebe sama. Za všechny zmiňme Jungovu Personu, Berneho Transakční analýzu, Goffmanovo Všichni hrajeme divadlo, Rogersovu empatii, kongruenci, akceptaci a další. Zmiňme i sami sebe, kdy si uvědomujeme nebo neuvědomujeme střídání rolí, pozic, komunikační proměnu. Ale říkejte to druhým. Jen na vlastní kůži.

Co mě celou dobu při čtení bakalářské práce provázelo, byl pocit určité autorčiny izolace. Působí tak na mě i předsevzetí na konci, jak to udělat, abych mluvila ke všem, se všemi, stejně. Jde o přehnanou zodpovědnost, snahu o profesionalitu? Proč komunikaci, kterou si autorka vytýčila bez jiných atributů jako rozhovor mezi dvěma osobami pod nárokem dané pozice, kdy jednou z hovořících je ona, nezměnit na mezilidské setkání, v tomto případě skutečné setkání s druhým, naladění, sympatie i přes nároky dané pozice. V textu to občas probleskuje, zazní to i v tom prostém povídání si, které autorka zmiňuje. Rolím neutečeme, jsou naši samozřejmou a přirozenou součástí, jenom bychom jim neměli propadnout.

Bakalářskou práci Růženy Štanclové považuji za zdařilou, osobitou, hledající. Práci doporučuji k obhajobě.

V Praze 22. 9. 2017

Eva Slavíková, KATaP, oponent